

Különfélek.

Zürichi levél. Mióta ismerni kezdettem a különböző népek történelmét, társadalmi viszonyait, ha nem is a közvetlen tapasztalás útján, de legalább a könyvekből iskolai pályám alatt és azután: mindig vágytam Schweiz meglátására; hogy saját szemecimmel győződjem meg annak igazságáról, a mit ennek természeti szépségéről és népe előhaladott szelleméről hallottam és olvastam, S ime vágyaim legmerészebbike teljesült! Itt vagyok sziute egy pár hónap óta s e kis időt is elégnék tartom arra, hogy elismertesse velem, miszerint óhajtasom nem hiábanvalóságokért élt bennem. Ha a legkietlenebb hely volna is ez a világon, ugy is nevezetessé és széppé tenné népének társadalmi szerkezete, melynek alapja a szabadság, mely nem tür semmi korlátokat ember és ember között. Széppé tenné a munkásság, mely népének kiváló tulajdona, fut, fárad tudva azt, hogy a munka az a szikla, a melyre lehet a jövő egyházának alapját biztosan letenni, s hogy csak ugy lehet szellemi felsőbbségre emelkedni, ha meg van ennek emeltyüje, az anyagi vágyon.

Ma már Zürich, mint lakói szeretik nevezni, Schweiz Athénje, a tudományak egy nevezetes fészke, hová távoli országokból jönnek az ez után szomjuhozók. Az egyetemi előadások, melyekre még koros emberek is ellátogatnak, különösen a nyilvánosokra, a különböző egyletek, könyv- kép- fegyvertárak; theologiai, természettudományi stb. felolvasások, hangversenyek szállodákban sőt templomokban is, mindig nagy számu hallgatóság előtt: bizonyítják a nép vonzalmát a szép és nemes iránt. Nem a pusztá megszokás, vagy ugyszólva unalomüzésből látogatják ezeket, hanem a legmelegebb érdeklődésből. Móhó vágygyal forgatják minden reggel a napilapot, hogy megtudhassák mi és hol történik az nap, és ezt nem csak a módosabbak teszik, hanem a legutolsó napszámos is első kötelességének ismeri. Azt kérhetné most valaki, hát vallásosság tekintetében hogy állanak? Sokan szeretik azt mondani: minél felvilágosodottabb valamely nép, annál vallástalanabb. Ez itt egészen megfordítva van, biznyságául annak, hogy mily hibás sokszor az emberek itélete.

Vasárnaponként tömegesen tódulnak a templomokba, vivén mindenki magával énekeskönyvét. Itt lehetetlen elhallgatnom szép éneklésök megemlítését; mindenki egy szívvvel és lélekkel énekel s oly felségesen, hogy nem hiszek oly embert lenni, a ki ezt hallva, szent érzelmekre ne indulna. Egy ily ének elhangzása után nemde nagyobb lelkesedéssel beszél a szónok? én legalább azt vélem. Minden énekek quartettben van; egy példányt énekeskönyvből én is bírok s nagy lelki-gyönyörűségem találok abban, ha velök énekelhetek. Legfőképp Lang Henrik hallgatója vagyok, kinek egy pár szabadelvű beszédéről nem tehetem, hogy említést ne tegyek. A társadalmi kérdés megoldásáról beszélt nem régiben, felvévén alapul 1. Kor. 12 r. 26 versét: Ha egy tag szenved, minden tagok egyetemben bánkodnak; ha egy tag tisztességgel illetetik, egyetemben örülnek minden tagok. Csinosan és meghatóan tárgyalta a különböző osztályok viszonyait és hogy ugy lesz megoldva a társadalmi kérdés, ha a szeretet, az igazság lelke hatja át az egészet s nem kérdi senki, ez honnan jött és hová megyen, hanem mint testvérek, ugy tekintik magokat Krisztus anyaszentegyházában. E beszéd kiadására fel van kérve Lang, én is megjelenését várva, most bővebben nem foglalkozom vele.

Daczára a vallás iránt való nagy érdeklődésnek, hallottam kifakadását az említett papnak, miszerint, az emberek, ugymond, igen elvilágosodván, kezdenek hűlni a templomtól és hogy a világi irodalom könnyelmű olvasmányai kezdik kiszorítani a biblia olvasását; hogy valami üzlet, színház, játék stb. inkább foglalkoztatja figyelmöket.

Közelebbről pedig, a szabadelvű keresztények működésének céljára mutatva, Mózeset a törvénytáblákkal, Ilyést prófétai jövendöléseivel és Krisztust, mint az igazság és szeretet hirnökét állította hallgatói elébe.

Hogy a vallási dolgok és az egyháznak az idő szelleméhez való átalakítása, menynyire foglalkoztatja az elméket, kitétszik abból is, hogy minden héten vannak theologiai felolvasások, vitatkozások, melyekre, mint vendéget, mindenkit szivesen látnak, egy párszor nekem is volt szerencsém megjelenhetni közöttök; hanem leguevezetesebbek mégis, a schweizi szabadelvű keresztények mozgalmái.

Mint tudjuk, ezeknek van egy egyetemes egyesülete, a kantonokban levő fiókegyesületek annak csak részei gyanánt tekintendők. A zürichi szabadelvű keresztények november 28-án tarták gyűlésöket a Tonhalle-ban, mintegy két százan voltunk jelen, nőekkel vegyesen. Elnök, Kambli, horgeni pap, egy szép beszéddel nyitotta meg a gyűlést. Mint egy gyermeket, ugy mutatja fel az együletet, melynek anyja a zürichi

nép. Általánosan beszélt ennek céljáról, a haladásról, és hogy mily sokan vannak, a kik szeretnék ennek útját állani. Ilyen ellenek nevezi az orthodox-szenteskedő pártot, mely egyesületével csaknem az egész kantont körülhálózza. Továbbá ilyennek mondja a materialismust és indifferentismust, s többek között így szól az ellenfelekhez: jöjjetek és vizsgáljátok meg magatokat, a mit mi akarunk és akkor bizonyosan a babona és önzés ellen a testvéri kezet nem fogjátok tőlünk megtagadni. Végül kijelenti, hogy a népnek javáért és előhaladásáért kell szövetségre lépni és az igazság gyakorlata által céljához juttatni.

Ezután Lang Henrik, zürichi pap, beszélt az ő szokott ékesszólásával, az egyház jelenkori helyzetéről. Egy új egyházat lát közeledésben lenni, az államegyháznak bukni kell, mert az idő szelleme túlhaladott azon. Korunk, úgy mond, egy magasztos elvet állított fel, mely a hit és lelkiismereti szabadság, s hivatása, hogy az egyházat az államtól különválaszsa, elvágván azt a lánczot, a mely azokat még öszszetartja. Tekintve továbbá a jelenkori mozgalmakra, sokan tán minden vallásnak a hanyatlását látják, ő, ugymond, nem látja. A vallás meg fog maradni, nekünk új egyházra van szükségünk, nem pedig új vallásra. Ennek az egyháznak kell az útját egyengetni, az legyen a feladat, azt tűzte ki magának a keresztények szabadelvü egyesülete. Felhiv továbbá mindenkit, hogy a közönyösséget félretéve, az igazság világánál törekedjék valóságos-erkölcsös életre juttatni a népet.

Ezekre professor Volkmar néhány helyeslő megjegyzést tett, mit követett Diakon Schmid, Winterthorból, a vallásos népies irodalomról tartott előadása. Rámutat azon erőlködésre, mit az orthodoxok e tekintetben véghezvisznek, és hogy mennyi vallásos tárgy van, mi megérdemi a felhasználást

Ezután áttért a tanácskozás az alapszabályokra, s helybenhagyták azzal a módosítással, hogy évenként két főgyűlés tartassék, az egyik Zürichben, a más felváltva, a kanton különböző részeiben.

A legközelebbi gyűlés helyéül Zürich határozottatott.

Ezek azok, melyeket bátor valék e füzet tisztelt olvasói elé juttatni. Becsülni lehet e népet, mert igazán sok életrevalóság van benne.

Kiegészítésül ide mellékelem a schweizi szabadelvü keresztények egyesülete alapszabályainak főbb pontjait:

Célja, hogy a vallásos-szabadelvü törekvéseknek a hazába béjuttatást és sikert szerezzen, hogy az egyházi tanításokat és intézkedéseket korszerűen tovább művelni segítse, tanácsadás által, szóval és írásban, a

népnek vallásos gondolkozását felvilágosítsa és ez által a vallásos-erkölcsös népeletet megerősítse.

Az egyesületnek tagjai mindazok, kik az alapszabályokat elfogadják és megegyezéseket a központi választmánynak kinyilatkoztatják; hanem azokból, a kantonokból, melyekben fiókegyesületek léteznek, csak azok lehetnek a schweizi egyesületnek tagjai, a kik az illető kantoni egyesülethez tartoznak.

Az egyesület egyetemes ügyeinek vezetése hét tagból álló központi bizottságra bízott, melyet két évre választanak, csakugyan viszontválaszthatósággal.

Minden két évben egy általános özszejövetelt tart s célját, a tiszta vallásos iratok terjesztése által igyekszik elérni stb.

Sándor János.

Amerikai hitrokonink 46-ik évi közgyűléseket május 30-án tartották meg Bostonban. Érdekesnek tartjuk a terjedelmes értesítésből a bizottmány előterjesztését röviden megismertetni. E szerint a bizottmány munkálkodása a folyó évben kiterjedett:

1) Új községek (ekklezsiák) alapítására és a gyengék segedelmezésére. Ez ágra költött a bizottmány legtöbbet. A pénztári kimutatás szerint ily segedelmezésre kiadatott 33,827 dollár = 67,054 forint, segélyben részesült 57 község. A segélyösszeg 100 és 1000 dollár közt változott.

2) Missiókra. E célra a bizottmány kevesebbet költött, mint a mult években, mert célszerűnek tartotta ez ügyet inkább öszpontosítani, mint terjeszteni. Missiókra felhasználtatott: Dr. Wheeler, Maine államban, hol személyes fáradozására több község alakult s hol rendes községek nem alakulhattak, koronként isteni szolgálatot tartott; több lelkészt alkalmazott, kiket részint az általános unitárius társulat, részint az illető hallgatók fizettek. Brighám Károly a nyugati államokban működött hasonló módon. A tiz belföldi missió között legnevezetesebb volt a Kimball János által a csendes tenger partvidékein teljesített munkálkodás.

Az indiai missiót Dall vezeti, kinek iskoláiban 445 növendék van s a melyekben a közelebbi 10 év alatt 3000 fiu és felnőtt tanult. A missió egyik tagja egészségi tekintetből kénytelen levén haza jőni, a bizottmány helyébe Chamberlain Mari kisaszszonyt alkalmazta, kinek gyakorlati ügyessége és ismeretes buzgalma kezesség arra, hogy az indiai nők tanítására s ez által családi élet emelésére hathatósan fog befolyjni.

A társulat indiai missiója az ottani társadalom magasabb osztályával tevéen magát érintkezésbe, remélhető, hogy az ottan növekedő vallásos áramlatban a Brahma osztály magas műveltsége és buzgó kegyessége mellett e missionak nagyobb fontossága és következése lesz, mintha kizárólag a nagyon tudatlan és miveletlen köznépre szoritkoznék.

Braidley kisaszszony délen, Új Carolina államban, folytatta tanító és nővelőnői missioját. Küldetése hasznos voltáról tanuskodik, hogy azon állam maga kinevezte őt az ottani nyilvános iskolák főfelügyelőjévé. A kisaszszoy és segédnői az által, hogy százakat és százakat tanítottak s a terjesztett ker. szellem által munkás életre vezéreltek, bébizonyították, hogy a társulat ily működése a déli államokban nem csak lehetséges, sőt szükséges.

A szinesek (négerék, mulatok) közti missioi hivatást az által gyakorolta a bizottmány, hogy az ezen népek tanítása és mivelese érdekében alakult társulatot koronként segedelmezte. Jövöre czélul tűzte ki alkalmas ifjakat és leányokat képeztetni s azokat az ily népek közé tanítókul és prédikálókul küldeni.

3) Az áfrikai methodista püspöki egyházzali közremunkálásra; a menynyiben miként eddig is mind két nemü fiatalokat segedelmezett, hogy a Wilberforce egyetemen tanulhassanak, különösen az által, hogy az Antioch College (unitárius papnővelde) tanítói is tanítottak azon intézetben. Brown püspököt is segedelmezte egy tanítókat és papokat képző intézet fentartásában.

4) Az indusügynökségre, a menynyiben a kormány felhívására elvállalta, hogy egy vidéken, melyen mintegy 8000 benszülött indus tanyázik, kiküldöttek által a vallást és keresztény műveltséget terjeszti, s ez által azokat a vad népeket a társadalomnak megnyeri.

5) Kiadványokra. A bizottmány szükségesnek tartotta a könyvek kiadását kisebb mértékben folytatni, mint a mult években, s inkább arra szoritkozott, hogy a meglevő nyomtatványokat kereskedés és más útakon elárusítsa, terjeszse. Tractokat (kis füzetek egyes kérdésekről) nem adott ki, czélszerűbbnek látván az ismereteknek folyóiratok általi terjesztését. E czélből unitárius és unitárius szellemü következő négy folyóiratból: „Old and New“, „The Monthly Religions Magazine“, „The Chrisrian Register“, és „The Liberal Christian“, az illető szerkesztők-nél számos példányt rendelt meg, s azokat könyvtáraknak, olvasóegyleteknek és társulatoknak ingyen küldötte.

Kiadványok elárusításából a társulat egy év alatt bevett 13,856 dollárt. Nyomtatványokra kiadott 14,364 dollárt, ezen feljül az irt folyóiratok számára 1978 dollárt.

6) A női bizottmányra (a nők egyesülete népszerű könyvek kiadására, ismertetésére és terjesztésére), mely a lefolyt évben hasonló buzgalommal igyekezett megfelelni hivatásának, mint az előbbi években.

7) A theologiai iskolákra. Az év folytatában 1100 darab dollár adatott ki a cambridgei és meadvillei intézetben papságra készülő érdemes ifjak segedelmezésére.

8) A külföldi unitáriusokkal való viszonyra. A britt és külföldi társulattal régi idő óta fennálló viszony hívségesen ápolgatott, a két társulat titkára folytonos levelezésben állván egymással.

Az ifj. Coquerellel korábban egyezkedés kezdetett egy független szabadelvű unitárius missionak Párisban leendő megalapítására; ezen kezdeményezést a lefolyt évben nem volt tanácsos, sőt lehetséges is eszközölni. Coquerell ur befolyását felhasználta a bizottmány arra, hogy az ámérikai unitárius hitfelekezet kebelében, a francia sebesültek s károsultak segedelmezésére gyült özszegek ezen célra fordíttassanak.

A magyarországi unitáriusokkal való viszonynak azon látható eredménye lett, hogy Channing műveinek egy kötete magyar nyelven megjelent a társulat segedelmezése mellett; a gyűlésbe bémutatattott a kiadott egy kötet, és az É. tanács által küldött kísérő levél, mely a jelentésben is egész terjedelmében kiadatott.

A bizottmány jelentéséhez csatolt pénztári kimutatás szerint az 1870 évi ápr. 30-tól az 1871 éri ápr. 29-eig, tehát egy év alatt, a társulat özszes bevétele 102,683, kiadása 95,523 dollár volt, pénztári maradéku ment át a folyó évre 7160 dollár.

A rövid vázlatból is kitünik amérikai hitrokonainknak éppen oly buzgó, mint értelmes munkálkodása a legszabadabb értelemben vett unitárius vallásos miveltség terjesztésére.

Rómában, nov. 27-én, nyitá meg Italia királya a parlamentet s a nemzet képviselői szorgalmasan működnek azon, hogy az alkotmányos szabadság, rend és mivelődés áldásaiban részesítsék a csak művészi romokban gazdag országot. Nem rég mondta egy nagy író, hogy „Olaszországban nincs nemzet, csak nemzetek pora“. S az ifju Göthe sem képzelt valami iszonyatosbat, mintha a római Campagnát mivelés alá veszik és Rómát egy jogállam alkotmányos rendőrségével látják el“. Csak ha Rómában — ugymond — egy oly isteni anarchia s oly mennyei pusztaság van, marad hely az árnyak számára, melyek közül egy is többetér ennél az egész nemnél“. Vajjon a romok művészi nagy bámulója mit mondana most hozzá, ha hallaná, hogy a Campagnát iparos néppel benépesíteni, sőt magát Rómát erődíteni szándékoznak. A po-

litika, e kigyó, becsúszott Európa édenjébe, mondhatják a tudás fájának eddigi eltiltói. De rést kapott a bémenetelre a gondolatszabadság is, s az ókatholikusok egylete, mint újabban írják, Rómában valami 2000 jelket számlál.

A chicagói borzasztó égés az amerikai unitárius templomok legnagyobbikát, a majdnem félmillió dollárba került „istenegység egyházát” is elhamvasztotta, mely „a Christian Register” szerint, mint Ilyés próféta, tüzes szekeren ragadtatott el egynehány percz alatt. Most az Unióbeli őszzes unitárius gyülekezetek adakozása foly nagyszerű mérvben, hogy a nagyhirű hitszónok Collyer Robert buzgalma által létrehozott e fenséges egyházat éppen olyaná segítsék felépíthetni.

A berni reformegylet liturgia-bizottmánya a készítendő imákra nézve imez elveket fogadta el: „Határozott ragaszkodás a természet és szellemet átható egy élő Istenhez; ellenben semmi világon kívüli, okosság által el nem érhető háromegység: semmi imádása Krisztusnak mint istennek, s a szentléleknek mint személynek; semmi bűn, melyben az egyén ártatlan; semmi megváltás csupa helyettesítés által sat. Egy emez elvek szerint kidolgozott vázlat a közelebbi zsinat elé fog terjesztetni.

A szeptember 22—24 napjain Münchenben tartott ó-katholikus congressus nem akart csupa tüntető tiltakozás lenni a vaticani decretumok ellen, hanem meghatározta a község-szervezés gyakorlati mezejére is kilépni, hogy a német tudósoknak eddig oly gyakran szemökre vetett jellemgyengesség vádját kikerülje. Legújabb hireink megerősítik az ó-katholikus mozgalom előhaladtát. A müncheni érsek, ki azt minden lehető módon üldözi, ez által csak neveli az új részvevők sergét a világrend régi, isteni ironiája szerint; sőt felhívta az állam segélyét is ó-katholikus lelkészek hivatalból való letételének kivihetésére. A felhívás megtagadása nagyban fogja tisztázni a helyzetet, a jelenleg ingadozók neki bátorodnak, bizonyosok levén az iránt, hogy az államhatalom nem fogja többé mint eddig az ultramontán kívánságokat kész hű szolgálként teljesíteni.

A német birodalmi gyűlés a bajor kormány indítványára törvényt hozott, melynélfogva lelkészek, kik hivatalukkal a közcsend és béke megháborítására visszaélnek, keményen megbüntetendők. E törvény mintegy felelet az állam részéről a püspökök és jezsuiták erőszakos eljárására, a kik a lelkészeknek egyenesen parancsolni látszanak az országos törvények megsértését és semmibevételét. Ily egyházi bujtogatások kényszerítik a német birodalmi gyűlést arra, hogy elvégre is mondja ki az egyháznak az államtól való teljes elválasztását, a polgári házasság s az egyéni tökéletes vallásszabadság behozatalát.

Spanyolországban is megindult az ó-katholikus mozgalom. A nemzethez intézett felhívás a következő öt pontot állítja fel: a keresztény tan tiszta alapra fektetése az új szövetség irányfonalá szerint; az egyház elválasztása s függetlenítése az államtól; az egyházi hivataloknak általános szavazás útján való betöltése; a latin nyelvnek, mint egyházi nyelvnek, kiküszöbölése, a coelibatus eltörlése; az egyház önkormányzata időnként összszeülő synodusok által.

A kolozsvári egyetem kérdése bár elég lassan, de végre mégis megoldáshoz közelít, kilátás levén arra, hogy az ide vonatkozó törvényjavaslat még a jelen országgyűlési szak alatt tárgyalatni és szentesíteni is fog. E szerint tehát a jövő 1872-ik évben megnyílnék a kolozsvári egyetem. Bizony ideje is, hogy e rég óta ápolt reményünk egyszer már teljességébe menjen.

Ezzel kapcsolatban meg kell említenünk Mátrai Ernő t. barátunk, ily című röpiratát: „A kolozsvári egyetem, mint kulturai szükséglet“. Szerző ez időszerű s statistikai adatokban gazdag röpiratában kimutatván, hogy Erdély 29 humán középtanodájában az 1860 — 1870 tiz évköz alatt 69894 tanuló nyert oktatást s ezekből 4053 érettségi vizsgálatot is tett, a kiknek nagyobb része a pesti egyetem távolsága, költségessége s ifjaink szegénysége miatt magasabb kiképeztetés nélkül marad, egy második egyetem felállítását, mint nemzeti kulturszükséget tünteti fel. Továbbá meggyőzőleg kimutatja azt is, hogy e második egyetem felállítására legalkalmasabb hely Kolozsvár, a minthogy csakugyan az itt levő orvossebészeti tanintézet, kir. jogakademia, gazdasági intézet s három főiskola szintén Kolozsvár mellett szól. Részünkről csak köszönetet szavazhatunk szerzőnek e sok utánjárást és fáradságot igénylő mű összeállításáért. Azonban két pontban u. m. az egyetem tannyelve érdekében tett indítványára és a theologiai facultások elleni nyilatkozatára nézve más nézetben vagyunk. Hogy egy egyetem három nyelvű legyen, ezt ha nem is éppen kivihetetlen, de gyakorlatiatlannak tartjuk s éppen a szerző adataiból arról győződven meg, hogy 15.7 magyar egyetemi tanulóra csak 5 román és 4.4 német (szász) hallgató jut; az indítványt nem is találjuk eléggé indokoltnak. A theologiai facultások elleni nyilatkozatára nézve pedig, mintha azoknak egy egyetemen teljességgel helyök se lenne, fentartjuk magunknak az ellenkező meggyőződést, a minék a Ker. Magvető V-dik kötetében (69. l.) már kifejezést adtunk.

A magyarországi protestans egyet f. év nov. 14-én tartott első választmányi gyűléséből két pályadíjt tüzött ki; egyet a magyar protestans egyház történetének megírására a szathmári békekötéstől a türelmi

rendelet kiadásáig: jutalma 600 fr.; másikat annak előadására, hogy népünk vallás-erkölcsi s társadalmi életében az 1848-ik év óta egyfelől minő javulás történt, másfelől micsoda különösebb kórjelek mutatkoznak, ugy a javulásnak mint a hanyatlásnak okai mikben gyökereznek és a lelkipásztori munkásság köre mily irányban volna kiterjesztendő, hogy a tapasztalt nemesebb irányon népünk lehetőleg elősegíttessék, a mutatkozó kórjelek pedig lehetőleg orvosoltassanak; jutalma 300 frt. Meghatározottat továbbá az egyleti alapszabályok értelmében egy heti lap megindítása, melynek mutatóvényszámát „Keresztyén Család“ czímmel éppen most vettük s így a felett ítéletet nem mondhatunk; de a szerkesztők neve: Farkas József és Kovács Albert elég ajánlatul szolgálhatnak az új lapnak, mely homlokán a felekezetiellen „keresztyén“ jelzöt viseli s így mi abban testvérünket üdvözöljük. Előfizetési díj egész évre 2 frt.

A német protestans-egyletnek mult októberben Darmstadtban tartott 5-ik gyűlése a legjelentékenyebb volt az eddigiek közt. Emelte fontosságát a svájci szabadelvű keresztények megjelenése, s a jövőbeli rokonirányú munkálkodás iránti kézzsoritás. A nyilvános tárgyalások élénkek, mélyrehatók, erélyesek voltak, s Tholuck, egy nagy tekintélyű orthodox hittudós ítélete szerint, a protestans egylet egy ifjúként erőteljes, előretörő ellenfélle nőtte ki magát az igazhitűekkel szemben. Határozatai korszerűek, elsőbben is a pápai csalhatlanság dogmáját illetőleg: a mennyiben ennek az az értelme, hogy a katolikus egyházon belől a pápa csalhatlanságát megalapítsa, a prot. egylet tartózkodik minden véleménynyilvánítástól; de a mennyiben arra irányul a jezsuiták szellemében, hogy általában a mai állam s különösen a német birodalom souverainitását megtámadja; a némethoni egyházak békességét felzavarja; a szellem- és lelkiismeretszabadságot s az összes mivelődést fenyegeti: köteleességek a német protestansoknak s az egész német népnek az állam, a béke és a jelenkori szellemélet emez elleneivel szembe föllépni s e komoly veszélyek eltávolítása iránt elszántan működni. Keményen nyilatkozik a protestans egylet továbbá a jezsuitarend ellen s a német protestansok s az egész német nemzet komoly kötelmének tekinti teljes erejükből azon lenni, hogy e rendnek minden működése iskolában és egyházban meggátoltassék.

Figyelemreméltó a protestans pápistaság elleni határozat, a mennyiben az őskeresztényi községelvnek életbeléptetését gátolja s a lelkiismeret- és tanszabadságot állami és egyházi rendszabályaival szorongatja.

Káromkodás elleni egylet-et alakított Szeremlei Samu ref. lelkész Holdmező-Vásárhelytt. Utánzásra méltó nemes példa.